

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«لایحه مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی»

مقدمه

«لایحه پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی» برای اولین بار در تاریخ ۱۳۹۴/۹/۳۰ با عنوان «لایحه مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی» در مجلس نهم اعلام وصول شد، اما به دلیل طولانی شدن فرآیند تصویب امکان رسیدگی در مجلس نهم فراهم نشد و لایحه مذکور بار دیگر در تاریخ ۱۳۹۵/۵/۲ در دوره دهم مجلس شورای اسلامی اعلام وصول گردید. به این ترتیب علیرغم اهمیت موضوع و تأثیر مخرب خرید و فروش آثار علمی و تحقیقاتی و تعارض این امر با رویکرد اساسی برنامه‌های کلان نظام مبنی بر تولید علم و تبدیل آن به ثروت و ضرورت زدودن فعالیت‌های غیرقانونی در عرصه آموزش عالی، روند تعیین تکلیف این لایحه به کندی صورت گرفت. نهایت اینکه لایحه مذکور پس از بررسی در کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی به‌عنوان کمیسیون اصلی با انجام اصلاحاتی در عنوان و متن، تحت عنوان «لایحه پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی» در تاریخ ۱۳۹۶/۳/۲ به تصویب رسید. همچنین لایحه مذکور در کمیسیون بهداشت و درمان و کمیسیون شوراها و امور داخلی کشور عیناً به تصویب رسیده است و در کمیسیون فرهنگی کلیات آن رد شده است. لازم به توضیح است که اصلاحات اعمال شده در کمیسیون راستای پیشگیری و کاهش دامنه جرم‌انگاری به‌خصوص در مورد دانشگاهیان (اعم از دانشجو و عضو هیئت علمی) بوده و موجبات غنای بیشتر لایحه را فراهم آورده است. همچنین بازدارندگی لایحه پس از اصلاحات کمیسیون تشدید شده است که یک نقطه قوت برای متن مصوب تلقی می‌گردد. با این حال هنوز ابهامات و اشکالاتی در متن ماده واحده وجود دارد.

مخصوص سخن علمی

مشخصات لایحه

دوره دهم - سال دوم

شماره ثبت:

۱۰۱

شماره چاپ:

۵۱۲

تاریخ چاپ:

۱۳۹۶/۳/۲۱

معاونت پژوهش‌های

فرهنگی - اجتماعی

دقت: مطالعات

اجتماعی

ارزیابی لایحه

نقاط قوت لایحه

مشخصات گزارش

نقاط قوت لایحه مصوب کمیسیون شامل موارد ذیل می‌باشد:

۱. کاهش دامنه جرم‌انگاری از طریق تبصره «۶»: در تبصره «۶»، دانشجویان، اعضای هیئت علمی و طلاب در صورت ارائه و استفاده از آثار متقلبانه از شمول جرم خارجند و قضایی شدن پرونده تقلب در خصوص آنها وجود ندارد، در عوض مجازات‌های دانشگاهی و با بازدارندگی مکفی در حدود آیین‌نامه انضباطی دانشجویان جمهوری اسلامی ایران، قانون مقررات انتظامی هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی کشور و قوانین و مقررات دادرسی و دادگاه ویژه روحانیت، در نظر گرفته شده است.

شماره مسلسل:

۲۱۰۱۵۱۶۱-۱

تاریخ انتشار:

۱۳۹۶/۴/۴

۲. تأکید بر پیشگیری و توجه معطوف به برخی ریشه‌ها در این نوع تقلب از طریق افزودن کلمه «پیشگیری» در عنوان و تبصره‌های «۷» و «۹» لایحه مصوب کمیسیون: در تبصره «۷» لایحه، وزارتخانه‌های

علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف به فرهنگ‌سازی احترام به حقوق مالکیت معنوی، اعمال نظارت به رعایت حقوق مالکیت فکری ... و اعمال مجازات‌های انضباطی و انتظامی اعضای هیئت علمی شده‌اند، که این روشی متعالی، پیشگیرانه و ریشه‌ای در جهت مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی است. همچنین با توجه به ضعف دستگاه‌های حاکمیتی ذیربط و مراکز آموزشی در نظارت بر پروژه‌های تحقیقاتی دانشجویان و اساتید، تبصره فوق می‌تواند در جهت مرتفع نمودن این ضعف مفید باشد.

در تبصره «۹» نیز دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، مؤسسه‌های آموزش عالی، پژوهشی فناوری دولتی و غیردولتی زیر نظر وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف شدند پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی خود را در سامانه اطلاعاتی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرنداک) ثبت و تأیید کنند. قانونی شدن ثبت مدارک فوق در ایرنداک موجب ساماندهی بیشتر پژوهش‌های علمی شده و راه را برای اشتباه، دوباره‌کاری کارهای علمی و تقلب ناهموار می‌نماید.

۳. بازدارندگی بیشتر در متن ماده واحده: در لایحه مصوب کمیسیون مجازات شخص حقوقی جزای نقدی درجه سه و محرومیت از حقوق اجتماعی درجه ۶ در نظر گرفته شده است که به نظر می‌رسید از بازدارندگی مطلوبی برخوردار است.

۴. هماهنگی با اسناد بالادستی نظام: این لایحه در هماهنگی با برخی اسناد بالادستی مانند سند چشم‌انداز و نقشه جامع علمی کشور قرار دارد.

نقاط ضعف لایحه

علیرغم نقاط قوت متعدد لایحه، اشکالات و نقاط ضعفی نیز در لایحه وجود دارد که به آنها پرداخته خواهد شد:

۱. تبصره «۱» مبادرت به تعیین مجازات برای معاونت در جرم موضوع ماده واحده نموده است، با توجه به اینکه در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۹/۱ برای معاونت در جرم به صورت یک قاعده کلی مجازات پیش‌بینی شده است، لذا نیازی به تبصره فوق دیده نمی‌شود.

۲. اشکالات عبارتی در متن واحده وجود دارد از جمله اینکه شماره بندهای ماده واحده مشخص نشده است. همچنین عبارت «به قصد انتفاع و به عنوان حرفه یا شغل» بهتر بود در پرانتز قرار می‌گرفت. همچنین در تبصره «۴» عبارت «عندالاقضاء می‌توانند» ابهام دارد.

۳. در تبصره «۶» مشخص نشده است که اگر طلاب همزمان دانشجوی و یا عضو هیئت علمی دانشگاه باشند در صورت ارائه آثار متقلبانانه چگونه با آنها برخورد می‌شود. اهمیت این نکته به این جهت است که اگر طلبه‌ای در حوزه علمیه و یا در تهیه آثار علمی حوزوی مرتکب تقلب شود وضعیت آن در لایحه مشخص شده است، این در حالی است که اگر طلبه مذکور دانشجوی و یا عضو هیئت علمی دانشگاهی باشد و در رشته دانشگاهی خود مرتکب تقلب شود شایسته و عادلانه این است که مجازات‌های مربوط به دانشجویان و اعضای هیئت علمی قید شده در لایحه در مورد آنها اجرا شود.

پیشنهادها

با توجه به اینکه بحث تقلب در تهیه آثار علمی در کشور به یک نقطه بحرانی و سرنوشت‌ساز رسیده است، تصویب این لایحه می‌تواند راه و مسیر برخورد فوری، مؤثر و جدی با این پدیده را هموار نماید. بنابراین تصویب لایحه با اصلاحات ذیل پیشنهاد می‌شود:

۱. حذف تبصره «۱» با عنایت به توضیحات پیش‌گفته،

۲. حذف عبارت «عندالاقضاء می‌توانند» در تبصره «۴».